

د امنیت او ازادی تقابل؛ که توافق؟

د اسلامي شریعت او نړیوالو اسنادو په رڼا کې څیړنیزه مقاله

Ketabton.com

لیکوال : امدادالله تلاش

د مطالبو فهرست

3	.....	سريزه
4	.....	ستونزه
4	.....	مخکنيو ليکنو ته کتنه
4	.....	د خيرني موخه
5	.....	د خيرني اهميت
5	.....	د خيرني پوښتنې
5	.....	د خيرني تگلاره
5	.....	د خيرني حدود
6	.....	لومړی مبحث - د امنيت پيژندنه
8	.....	دويم مبحث - د ازادۍ پيژندنه او حدودات
8	.....	فرهنگي ازادي
8	.....	د اسلامي شريعت له نظره د بيان ازادي
11	.....	د اسلامي شريعت له لوري د بيان په ازادۍ وضع شوي، محدوديتونه
11	.....	د نړيوالو اسنادو له نظره د بيان ازادي
13	.....	د نړيوالو اسنادو له لوري د بيان په ازادۍ وضع شوي محدوديتونه
13	.....	سياسي ازادي
13	.....	د اسلامي شريعت له نظره ټاکنې او د رايې ورکولو حق
14	.....	د ټاکنو په اړه د اسلامي نړۍ د عالمانو رايه
15	.....	د نړيوالو اسنادو له نظره ټاکنې
16	.....	پايله
16	.....	وراندیزونه

سريزه

امنيت او ازادي دوه ډيرې مهمې ټولنيزې پديدې دي، چې بدبختانه په افغانستان كې په وروستۍ نيمه پيړۍ كې امنيت د ازادۍ او ازادي د امنيت په خاطر له منځه وړل شوي ده.

په يو وخت د امنيت او ازادۍ ټولنيزې پديدې ته نه پاملرنه، په فردي ازاديو نه باور او د امنيت د تعريف څخه غلط برداشت هغه عوامل دي، چې دغه ستونزه ورځ په ورځ د پراخيدو په حال كې ده.

د رواني او يا هم فزيكي امنيت نشتوالی، په حاكم نظام د خلكو بې باوري، د حاكم نظام سره د خلكو نه همكاري او حاكم نظام پردی او لاسپوڅی گڼل هغه منفي اغيزې دي، چې د امنيت او ازادۍ د نه يو ځايوالي په صورت كې ټولنه ورسره مخامخ كيږي.

د حاكمي طبقې له لوري د افرادو طبيعي ازاديو ته احترام، د امنيت او ازادۍ د سلېوونكو عواملو پيژندل او هغه له منځه وړل، د وگړو له لوري د هغو محدوديتونو په پام كې نيول، چې د ټولني له لوري په ازادۍ لگول شوي دي؛ هغه وسيلې دي، چې مونږ كولی شو په يو وخت كې ټولنه د امنيت او ازادۍ څخه برخمنه كړو.

په همدې خاطر مونږ هم وغوښتل، چې په دغې ټولنيزې ستونزې ليكنه وكړو. په داسې ډول چې په لومړي مبحث كې د ازادۍ او امنيت په پيژندنه او په دويم مبحث كې د ازادۍ د بيلابيلو ډولونو په ارتباط د اسلامي شريعت او نړيوالو اسنادو په رڼا كې بحث وكړو.

ستونزه

امنیت او ازادی د منان رب (ج) هغه ستر نعمتونه دي، چې د دواړو د شتون څخه پرته ژوند بي مانا دی؛ خو بدبختانه په وروستی نیمه پیری کې مونږ ونه شو کولی، چې ټولنه په یو وخت کې د دغو دوو نعمتونو څخه برخمنه کړو؛ په دې مانا چې امنیت مو د ازادی او ازادی مو د امنیت قرباني کړل. او ځینو ځینو خو حتا دا هم منلې ده، چې یوه ټولنه نه شي کولی په یو وخت کې امنیت او ازادی ولري. نو په همدې خاطر مې وغوښتل په دغې موضوع څیړنه وکړم.

مخکنیو لیکنو ته کتنه

د امنیت او ازادی مسله یو له هغو مسایلو څخه ده، چې د ډیر وخت څخه راپدېخوا پوهانو او لیکوالانو پرې لیکنې کړې دي. ځینو لیکوالانو یواځې د امنیت فزیکي برخې ته پاملرنه کړې ده او ځینو لیکوالانو یواځې د ازادی برخه تر پوښښ لاندې راوستې ده. مونږ د دغو دواړو برخو د لیکنو څخه په کار اخیستنې د امنیت او ازادی په یوځایوالي بحث کړی دی. چې په دې اړوند لیکنې په لاندې ډول دي:

۱. د بنځو سیاسي حقوق د معاون څیړنوال سید حبیب شاکر اثر.
۲. معما صلح و امنیت در افغانستان د داکتر فرامزر تمنا اثر.
۳. بیعت و انتخابات در کشور های جهان د مرتضی حامد اثر.
۴. حق ازادی بیان او دیدگاه شریعت اسلام د نصیر احمد تایب مقاله.

د څیړنې موخه

د اسلامي شریعت او نړیوالو اسنادو له نظره د امنیت او ازادی د بیلابیلو اړخونو څیړل، د دغې څیړنې موخه ده.

د څيرني اهميت

څرنګه چې انسانان په ټولنه کې ژوند کوي او د دغه ټولنيز ژوند د مخته وړلو لپاره يو سلسله سهولتونو او امتيازاتو ته اړتيا لري، چې د هغو د جملې څخه امنيت او ازادې ډير ستر امتياز دی او د ژوند د مخته وړلو لپاره امنيت او ازادې، ډير زيات اهميت لري؛ نو څرنګه چې امنيت او ازادې ډير زيات اهميت لري، نو په همدې خاطر د امنيت او ازادۍ په اړوند څيرنه هم زيات اهميت لري.

د څيرني پوښتنې

۱. امنيت او ازادې څه شی دی؟
۲. امنيت مهم دی، که ازادې؟
۳. اسلامي شريعت او نړيوال اسناد د ازادۍ په اړوند څه حکم کوي؟

د څيرني تگلاره

دغه څيرنه يوه کتابتوني څيرنه ده، چې د کتابونو، مقالو او مجلو څخه په کې کار اخيستل شوی دی.

د څيرني حدود

دغه څيرنه يوه کيفي څيرنه ده. په دغې څيرنه کې مونږ د اسلامي شريعت او نړيوالو اسنادو له نظره د امنيت او ازادۍ په بحث بسنه کوو.

لومړۍ مبحث - د امنیت پیژندنه

امنیت په لغت کې د ویرې او ډار څخه خلاصون ته ویل کېږي.¹ او په اصطلاح کې امنیت هم لکه د نورو ټولنیزو پدیدو په شان بیلابیل تعریفونه لري؛ خو په ټوله کې د امنیت د تعریف په اړوند دوه نظریې شتون لري، چې یوه یې پخوانۍ نظریه او بله یې اوسنۍ نظریه ده، چې په لنډ ډول دواړه تر بحث لاندې نیسو:

د پخوانۍ نظریې په اساس امنیت د هغو نظامي تهديداتو نشتوالي ته ویل کېږي، چې د انسان سر او مال ته خطر پېښوي.²

په دغه تعریف کې امنیت یواځې نظامي اړخونو ته شاملېږي او هغه مسایل په برکې نیسي، چې ادراکي (محسوسې) ځانګړتیاوې ولري.

د اوسنۍ نظریې په اساس امنیت هغه حالت ته ویل کېږي، چې نظامي تهديد، ډار، ویره او تردد په ټولنه واکمن نه وي. یا په بل عبارت امنیت په اوسنۍ مانا سره سوله، ازادې، اعتماد، سلامتي او داسې نور شیان په برکې نیسي.

د سور جنګ په دوران کې د امنیت تعریف او پیژندنه یواځې او یواځې د نظامي او سیاسي علومو په واسطه ترسره کېده، خو د شوروي اتحاد د له منځه تللو څخه وروسته د امنیت مفهوم څو اړخونه لکه اقتصادي، سیاسي، نظامي، فرهنګي او چاپیریالي برکې په برکې رانغاړي.³

دا چې مونږ او تاسو د امنیت دواړه پخواني او اوسني تعریفونه وپیژندل؛ اوس دلته یوه پوښتنه پیداکېږي او هغه دا چې په دغو دواړو تعریفونو کې کوم تعریف کره او د منلو وړ ده؟

زما په نظر د لاندې دلایلو په اساس د امنیت لپاره اوسنۍ تعریف د پخواني تعریف څخه غوره ده:

۱- د ټولني د اړتیاوو له حیثه : که د اوسنیو ټولنو اړتیاوې په دقیق ډول وڅیړو؛ نو دا مسله به په ډاګه شي، چې د ټولني اوسنۍ اړتیاوې یواځې نظامي امنیت نه دی؛ بلکې ټولني غواړي، چې د افرادو سر او مال دې خوندي وي، په سوله کې ژوند وکړي او ازادې ولري. د هیڅ ډول محدودیت پرته د مسایلو په اړوند خپل نظر وړاندې کړي.

۲- د تاریخي تجربو له حیثه : که د ګران هیواد افغانستان د تیرې نیمې پېړۍ تحولات او بدلونونه په دقیق ډول تر مطالعې لاندې ونیول شي، نو په واضح ډول معلومېږي، چې د

1: لغت نامه دهخدا

2: معما صلح و امنیت افغانستان، دکتور فرامرز تمنا، ص ۱۳.

3: امنیت چیست؟ (۱۴۰۰/۶/۲۷) www.wikipedia.com

نورو عواملو ترڅنگ يو ستر لامل د امنيت او ازادۍ موضوع ده؛ لکه په افغانستان د چپي گوندونو د حاکميت په وخت کې امنيت وه، خو ازادې نه وه (البته بايد يادونه وکړم چې ټولنه يوي هديرې ته ورته وه، هېچا نه شول کولی په ډيرو عادي موضوعاتو کې خپل نظر وړاندې کړي او که چا به خپل نظر وړاندې کاوه، نو د وخت د دولت له لوري په مرگ محکومېده) افغانانو وغوښتل چې د دغه امنيت تر څنگ بايد ازادې هم ولري، هماغه وه چې واک مجاهدينو ته وليږدول شو. د مجاهدينو په وخت کې امنيت نه وه؛ يواځې او يواځې ازادې وه او هر چا چې هر څه غوښتل کولی يې شول. د مجاهدينو په وخت کې په ولس هغه څه وشول، چې تاريخ يې په يادولو شرميري. ولس د دغو ازاديو څخه په تنگ شو او ويې غوښتل، چې دغه ازدي په امنيت بدله کړي، نو په همدې اساس يې طالبانو ته لبيک وويلې. د طالبانو په دوره کې ولس د ټولو نظامي تهديداتو لکه؛ قتل، غلا، چور او چپاول او داسې نورو څخه په امن کې شو. خو څرنگه چې امنيت د ازادۍ او ازادې د امنيت څخه پرته کومه مانا نه لري او ژوند بې خونده کوي، نو د ټولني يو څو منفورو او ځانغوښتو اشخاصو د دې پر ځای، چې ستونزې ته اساسي حل لاره پيدا کړي، د بهرنيو په مرسته يې د طالبانو د دور امنيت يې له منځه يووړ او په يوې نسبي او بې بندوباره ازادۍ يې بدل کړ. خو دا ازادې دومره بې مانا او پراخه ازادې وه، چې مونږ خپل فرهنگ او ارزښتونه په کې له لاسه ورکړل او ولس د بيا ځلې لپاره طالب ته لبيک وويلې؛ نو د پورته تاريخي تجربو په اساس ويلی شو، چې د امنيت په اړوند اوسنی تعريف غوره دی.

۳- د بشري عواطفو له حيثه : په خپل هيواد کې د امنيت او ازادۍ درلودل د بشري عواطفو پورې تړاو لري او که چيرته دواړه په يو وخت کې شتون ونه لري، نو د ټولني وگړي بغاوت ته تمايل پيدا کوي. د بيلگې په ډول که چيرته په يو هيواد کې ازادې شتون ونه لري، د ټولني غړي د غلامۍ احساس کوي او که چيرته امنيت شتون ونه لري؛ نو د پرديوالي احساس کوي. نو د پورته د لايو په اساس د امنيت په اړوند اوسنی تعريف د پخواني تعريف څخه غوره ده.

تر دې ځايه په دې وپوهيدو، چې يوه ټولنه هغه وخت د بشپړ امنيت څخه برخمنه ده، چې د فزيکي امنيت تر څنگ رواني امنيت هم شتون ولري. د وگړو د فزيکي امنيت په اړوند د نظر يووالی شتون لري، چې دولتونه مکلف دي؛ د وگړو امنيت وساتي. د بحث اساسي نقطه د ازادۍ په پيژندنې او د هغې په حدوداتو کې ده، چې په دې برخه کې به يې تر بحث لاندې نيسو.

دويم مبحث — د ازادۍ پيژندنه او حدودات

ازادي په لغت کې حریت، ارامتیا او د غیر د سلطې څخه خلاصون ته ویل کیږي.⁴ ازادي بیلابیل ډولونه لري، چې ډیر مشهور یې عبارت دي؛ له فرهنگي ازادۍ او سیاسي ازادۍ څخه، چې هر یو به په جلا ډول تر بحث لاندې ونیسو:

فرهنگي ازادي

د هغې ازادۍ څخه عبارت دی، چې په واسطه یې یو شخص کولی شي؛ په فرهنگي برخه کې په ازادانه ډول فعالیت وکړي.⁵

فرهنگي ازادي بیلابیلو برخو ته شاملیږي لکه د زده کړو په برخه کې ازادي، په ازاد ډول په ټولنه کې فرهنگي فعالیتونه ترسره کول او داسې نور... چې ډیره مهمه او مشهوره برخه یې د بیان ازادي ده، چې په دې برخه کې یې تر څیړنې لاندې نیسو.

د بیان ازادي د اسلامي شریعت او نورو نافذه قوانینو په چوکاټ کې د معلومي موضوع په اړوند خپل نظر بیانولو ته ویل کیږي. د بیان ازادي د فطري حقوقو له جملې څخه یو حق دی، چې الله (ج) انسان ته ورکړی، چې د استعدادونو په ودې، د ټولني مادي او معنوي تکامل او د بیلابیلو جوړښتونو د اصلاح لپاره باید ترې گټه واخیستل شي.⁶ د بیان ازادي د حقوقي ازادۍ یوه برخه ده، چې په اسلامي شریعت کې ورته ډیره پاملرنه شوې ده. په دې مانا چې یو شخص په دې خاطر د تعقیب لاندې ونه نیول شي، چې د نورو سره سیاسي او یا دیني اختلاف لري.

د اسلامي شریعت له نظره د بیان ازادي

اسلام د ژوند یو شامل او کامل نظام دی، چې په هر وخت او هر ځای کې د بشر اړتیاوو ته ځواب وايي. دا چې د بیان ازادي یوه بشري اړتیا ده، نو اسلامي شریعت د دغې ازادۍ د ملاتړ ترڅنګ په ځینو حالاتو کې مسلمانان هڅولي، چې خپل نظر وړاندې کړي؛ خو د دې سره سره یې په ټولنه کې د گډوډۍ د مخنیوي لپاره ځینې محدودیتونه هم پرې لگولي. چې دلایل یې په لاندې ډول روښانه کوو:

⁴ : فرهنگ عمید

⁵ : ازادي څه ته وايي (۱۴۰۰/۶/۲۴) www.wikipedia.com

⁶ : حق ازادۍ بیان از دیدگاه شریعت اسلام، نصیر احمد تائب، ص ۱۳

الف: الله (ج) د رحمن سورت په لومړيو څلورو ايتونو کې فرمايي:

ژباړه: رحمان. بنوولې دى قران (هغه چاته چې اراده يې شوې ده د قران بنوولو) پيدا كړى يې دى انسان. بيايي وربنوولې دى بيان (خبرې چې د زړه مقصدونه يې پرې ادا كيري).⁷

د پورتنې ايت شريف څخه په واضح ډول معلوميري، چې د بيان ازادي اسلام منلې ده او د انسان د پيدا كيدو سره سم الله (ج) دغه حق ده ته ورکړى دى؛ تر څو هغه افکار او عقايد چې د انسان سره شتون لري، هغه بيان كړي.

ب: الله (ج) د احزاب سورت په (۷۰) نمبر ايت شريف کې فرمايي:

ژباړه: اى هغو كسانو چې ايمان يې راوړى دى (يعنې اى مومنانو!) وويرېږئ له عذاب د الله او ووايئ خبره سمه محكمه ريښتيا.⁸

د پورتنې مبارک ايت څخه معلوميري، چې په هغې موضوع کې، چې يو څوگ پوهيري، د هغې په اړوند بيان كول حق؛ نه بلکې مکلفيت دى، چې په مقابل کې يې الله (ج) ډير ستر اجر و نه بنده ته ورکوي.

ج: د بدر د غزا څخه مخکې کله، چې د الله (ج) رسول محمد (ص) ته دا ثابته شوه، چې د جگړې څخه پرته بله لار نشته، نو مشورتې شورا يې راوغوښتله او په ټولو حالاتو يې رڼا واچوله او له اصحابانو سره يې په دې ارتباط نظريات تبادلې کړل. ابوبکر (رض) پاڅيد او ډيرې بنې خبرې يې وکړې؛ بيا مقداد بن عمرو (رض) وويل يا رسول الله (ص) مونږ در سره يو، هغه کار وکړه، چې الله (ج) يې امر کړى دى؛ خو څرنگه چې دغه دواړه صحابه مهاجر وه؛ نو حضرت محمد (ص) تر هغې پريکړه ونه کړه، تر هغو چې يې د انصارو نظريات وانه وریدل او د انصارو څخه يې پوښتنه وکړه اى خلکو! ستاسې رايه څه ده؟ انصارو مشر او علمبردار سعد بن معاذ (رض) په مطلب پوه شو او ويې فرمايل، مونږ ايمان درباندي راوړى او ستا تصديق مو کړى او د دې شاهدي مو ورکړې هغه څه چې تا راوړي ټول حق دي؛ څه چې غواړي همغه وکړه.⁹

نو د پورتنې پيښې څخه معلوميري، چې حضرت محمد (ص) خپلو اصحابانو ته د بيان د ازادۍ حق ورکړى وه او د بيان ازادې د اسلام سره په ټکر کې موضوع نه ده.

د: د حديبي د سولې تړون، چې د مسلمانانو او کفارو ترمنځ لاسليک شو او داسې شرايطو په دې تړون کې شتون درلود، چې هغه ظاهراً کفارو ته زيات امتيازات ورکړل شوي وه،

⁷: د قران کریم پښتو ژباړه، د سعودي د اوقافو رياست، دويم ټوک، ص ۱۶۴۷

⁸: د قران کریم پښتو ژباړه، د سعودي د اوقافو رياست، دويم ټوک، ص ۱۳۰۷

⁹: صفی الرحمن مبارکفوري (۲۰۰۷ م). الرحيق المختوم (سپيڅلی نبوي سيرت)، ژباړن: سلطان محمود صلاح، پيښور، القلم، ص ۴۶۷

چې دغې مسلې صحابه کرامو ته تشویش پیدا کړی وه، حضرت عمر فاروق (رض) راغی او حضرت محمد (ص) ته یې عرض وکړ یا رسول الله ایا مونږ په حق او هغوي په باطل نه دي؟ حضرت محمد (ص) ورته وفرمایل (بلي) هو. بیا عمر (رض) وویل ایا زموږ مړي به په جنت او د هغوي مړي به دوزخ کې نه وي؟ حضرت محمد (ص) وفرمایل (بلي) هو. عمر (رض) وفرمایل نو ولې دا ذلت ورسره منو؟ حضرت محمد (ص) ورته وفرمایل ای د خطاب زویه زه د الله (ج) رسول یم، د هغه هیڅ نافرمانی نه کوم، هغه مې بې اسرې نه پریردي.¹⁰

د پورتنۍ پېښې څخه معلومېږي، چې حضرت محمد (ص) عمر فاروق (رض) ته وخت ورکړ، چې خپل نظر وړاندې کړي او د هغه د نظر د اوریدلو څخه وروسته یې هغه ته قناعت ورکړ.

ه: رسول الله (ص) په یو حدیث شریف کې فرمایي (تر ټولو افضل جهاد د ظالم واکمن پر وړاندې د حق وینا ده.¹¹

د پورته دلایلو په ذکر کولو سره دا مسله واضح شوه، چې د بیان ازادې په اسلامي شریعت کې د ملاتړ لاندې ده او تر دې ځایه موضوع واضح شوه؛ خو اوس یو سوال دلته پیدا کېږي، چې په اسلام کې د بیان ازادۍ ته ولې اړتیا ده؟
د لاندې دلایلو په ذکر کولو سره دغې موضوع ته جواب ورکوو:

۱. د امر بالمعروف او نهی عن المنکر له حیثه : د اسلامي شریعت د اوامرو په اساس بنو کارونو ته هڅول او د بدو کارونو څخه منع کول د هر مسلمان اساسي دنده ده. د دغې اساسي دندې د ترسره کولو لپاره د بیان د ازادۍ شتون اړین دی؛ ځکه که چیرته یو څوک د دې حق ونه لري، چې خپل نظر وړاندې کړي، نو نه شي کولی، چې بل مسلمان بنو کارونو ته وهڅوي او د بدو کارونو څخه یې منع کړي.¹²

۲. د مشورې له حیثه : شورا او مشوره د خپل نظر د وړاندې کولو په مانا کارول کېږي. په اسلامي شریعت کې د یو کار په ترسره کولو کې په مشوره ډیر ټینګار شوی. نو څرنگه چې په مشوره امر شوی او مشوره د خپل نظر د وړاندې کولو په مانا کارول کېږي؛ نو کله چې یو څوک د بیان ازادې ونه لري، نو نه شي کولی بل مسلمان ورور ته مشوره ورکړي.¹³

¹⁰ : د رسول الله (ص) ژوند او سیرت، مولانا عتیق الله ثاقب، ص ۲۰۴

¹¹ : ریاض الصالحین، امام ابی زکریا، ژباړن عبدالله خاموش هروی، ص ۲۲۹

¹² : حق ازادې بیان از دیدگاه شریعت اسلام، نصیر احمد تائب، ص ۱۷

¹³ : ازادې څه ته وايي (۱۴۰۰/۶/۲۴) www.wikipedia.com

د پورته دوه اهمو دلایلو په اساس اسلامي شریعت خلکو ته د بیان د ازادۍ حق ورکړی، تر څو د خپلو نیکو نظریاتو څخه په گټې اخیستنې په ټولنه کې د اصلاح سبب وگرځي.

د اسلامي شریعت له لوري د بیان په ازادۍ وضع شوي، محدودیتونه

په اسلامي شریعت کې د بیان په ازادۍ لاندې محدودیتونه شتون لري، یا په بل عبارت هیڅوک نه شي کولی د بیان د ازادۍ څخه په گټې اخیستنې د لاندې کړنو مرتکب شي:

۱. الله (ج) او د هغه پیغمبر ته سپکاوی.
۲. د مقدساتو توهین.
۳. نورو ته سپکاوی.
۴. د فساد او فحشاوو خپرول.
۵. د بیان د ازادۍ څخه په گټې اخیستنې د حکومت د نظامي اسرارو خپرول.¹⁴

د نړیوالو اسنادو له نظره د بیان ازادې

لکه څرنګه چې د بیان ازادې د ټولني د چارو د بنه والي او اصلاح لپاره اړینه ده؛ نو په همدې خاطر نړیواله ټولنه هم دې موضوع ته متوجه شوې او په بیلابیلو اسنادو کې یې د بیان ازادې د انسانانو د یو اساسي حق په عنوان تسجیل کړې ده او په ډیر اهمیت ورته قایل شوي دي، چې د هغې له جملې څخه د ځینو اسنادو یادونه کوو:

۱. د بشري حقوقو نړیوالې اعلامیې په (۱۹) ماده کې د بیان ازادۍ ته اشاره شوې ده، چې عبارت یې په لاندې ډول ده (هر څوک د بیان او عقیدې د ازادۍ حق لري او دغه حق دپته شاملیري، چې هیڅوک هم باید د خپلې عقیدې د ازادۍ څخه ویره ونه لري او د اطلاعاتو او افکارو په اخیستلو او نشرولو کې د ټولو امکاناتو څخه گټه واخلي او د مرزي ملاحظاتو څخه پرته ازاد وي).¹⁵

دغه ماده د عقیدې د بیان په برخه کې د اسلام د مبین دین سره په ټکر کې ده او اسلام خپل منطقي دلایل لري، چې دغه مقاله یې د بیان جوګه نه ده. البته یادونه باید وکړو چې د ازادۍ

¹⁴ : حق ازادۍ بیان از دیدگاه شریعت اسلام، نصیر احمد تائب، ص ۲۵

¹⁵ : د بشر حقوقو نړیواله اعلامیه

څخه زمونږ موخه په ټولنيزه برخه کې د چارو د بڼه والي په خاطر د افکارو او نظرياتو وړاندې کول دي.

۲. د بشري حقوقو اسلامي اعلاميې په (۲۲) ماده کې د بيان ازادۍ ته په لاندې ډول اشاره کړې ده:

الف: هر انسان حق لري، چې خپل نظر په هر شکل چې د شرعي اصولو سره په ټکر کې نه وي؛ په ازاد ډول بيان کړي.

ب: هر انسان حق لري د معروف د عاملو او د منکراتو څخه د منع کولو لپاره د اسلامي شريعت د ضوابطو په رڼا کې دعوت وکړي.

ج: تبليغات د ټولني يوه حياتي اړتيا ده او د تبليغاتو څخه ناوړه گټه اخيستنې، په مقدساتو، انبياوو او کراماتو حمله او د هر هغه څه څخه گټه اخيستنې چې په ارزښتونو کې اخلاص رامنځته کړي او يا د ټولني باورونو ته صدمه ورسوي منع دي.

د: د قومي يا مذهبي احساساتو راپارول او يا هر هغه احساس چې نژادي تبعيض د رامنځته کولو سبب شي، جايز نه ده.¹⁶

۳. د مدني او سياسي حقوقو نړيوال ميثاق په (۱۹) ماده کې د بيان ازادۍ ته په لاندې ډول اشاره شوې ده:

الف: هر څوک حق لري، چې خپل نظريات د نورو د دخالت او منع کيدو څخه پرته وړاندې کړي.

ب: هر څوک د بيان د ازادۍ حق لري، چې دا حق د اطلاعاتو د پلټنې، تحصيل او خپرولو او هر ډول افکارو او سرحدونو ته له پاملرنې پرته په شفاهي، ليکلي، چاپ، هنري يا بلې هرې وسيلې چې خپله يې انتخابوي، شاملېږي.¹⁷

د پورته دلايلو په ذکر کولو سره دا مسله واضح شوه، چې د بيان ازادې د نړيوالو اسنادو له لوري د ملاتړ لاندې نيول شوي ده.

---

¹⁶ : د بشر حقوقو اسلامي اعلاميه
¹⁷ : د مدني او سياسي حقوقو نړيوال ميثاق

د نړيوالو اسنادو له لوري د بيان په ازادۍ وضع شوي محدوديتونه

۱. د شرعي اصولو سره په تکر کې نه وي،
۲. مقدساتو او د ټولني باورونو ته احترام،
۳. د تعصب او تبعيض خپرول،
۴. د نورو حقوقو او حيثيت ته احترام،
۵. د ملي نظم او امنيت ساتل. 18

سياسي ازادي

د سياسي ازادۍ څخه موخه د بيلابيلو سياسي مسايلو په اړوند خپل نظر وړاندې کولو او د يو سياسي فکر خپرولو ته ويل کيږي، چې مهم ډولونه يې د سياسي گوندونو جوړول او د انتخابولو او انتخابيدلو حق دی¹⁹، چې مونږ يې په دې برخه کې د رايې ورکولو حق تر څيړني لاندې نيسو.

د اسلامي شريعت له نظره ټاکنې او د رايې ورکولو حق

اسلام د نورو ټولنيزو پديدو په څير د ټاکنو په اړوند هم په اهميت قايل دی او د وگړو رايې او نظر ته ارزښت ورکوي، چې په لاندې ډول يې روښانه کوو:

۱. د عقبي په دوهم بيعت کې ټاکنې؛

د نبوت په ديارلسم کال د حج په موسم کې (۷۰) او څوگ وايي (۷۳) تنه نارينه او په دې کې دوه تنه بنځي وي، مکې ته راغلل، نو مومنانو په خپل منځ کې مشوره وکړه، ويې ويل تر څو به رسول الله (ص) په مکه کې د ډار او ويري ژوند تيروي، هغه (ص) به مدينې ته را دعوت کړو، چې هلته راشي او يو ارام او اسوده ژوند تير کړي، کله چې مکې ته راورسيدل نو د رسول الله (ص) سره يې رابطه وشوه، دواړو خواوو پريکړه وکړه، چې د تشريق د ورځو په منځ کې د مني په هغه برخه کې چې لومړنی جمرې ته نژدې حای او

18: حق ازادۍ بيان از ديدگاه شريعت اسلام، نصير احمد تايب، ص ۳۳

19: د بنځو سياسي حقوق، معاون څيړنوال سيد حبيب شاکر، ص ۱۶

عقبه نومیري یو له بل سره مخامخ په پوره چوپه چوپتیا کې د شپې په پټه وگورو. رسول الله (ص) د دې بیعت په وخت کې د ډیرې هوبنیارتیا او خیرکتیا څخه کار واخیست، ځکه رسول الله (ص) یو ستر مدبر او پوه قاید او لارښود وه، نو په دې وخت کې یې د انصارو د صحابه کرامو څخه دولس نقیبان طلب کړل، چې تاسې ماته دولس مشران را معرفي کړئ، دغه مشران به خپل قوم تیاره وي، زما همکاري او مرسته به کوي او زما دفاع به کوي.²⁰

د پورته واقعي څخه معلومیري، چې په اسلام کې انتخاباتو ته ځای شته؛ ځکه رسول الله (ص) انصارو صحابه کرامو ته دا وخت ورکړ، چې په خپل منځ کې انتخابات وکړي او خپل استازي هغه (ص) ته ور وپیژني.

۲. د ابوبکر صدیق (رض) ټاکنه؛

د رسول الله (ص) د رحلت څخه وروسته او د تجهیز او تکفین څخه مخکې د خلافت په اړه اختلاف راپیدا شو، د انصارو او مهاجرینو ترمنځ بحث او مناقشه پیل شوه. دوي په سقیفه بني ساعده کې راټول شوي وه، د خلافت په اړه یې ډیر بحث وکړ، حضرت عمر (رض) د حضرت ابوبکر صدیق (رض) ته د بیعت لاس وړاندې کړ او نورو صحابه کرامو هم د هغه څخه پیروي وکړه او حضرت ابوبکر صدیق (رض) سره یې بیعت وکړ.²¹

په پورته واقعه کې حضرت عمر (رض) ابوبکر صدیق (رض) د خلافت لپاره کانديد کړ، چې نورو صحابه کرامو هم رایه ورکړه.²²

د ټاکنو په اړه د اسلامي نړۍ د عالمانو رایه

مفتي تقی، مفتي محمد شفیع (رح) او دکتور یوسف قرضاوي وايي، ټاکنې د شهادت سره ورته دي، په هماغه ډول چې د دروغو شهادت حرام او ناروا دی، د رښتیا شهادت پټول هم حرام دي.²³

دکتور یوسف قرضاوي هغو کسانو ته، چې بیعت او په اوسنۍ اصطلاح ټاکنو ته احترام نه کوي، داسې خبرداری ورکوي؛ (هغه خلک چې په ټاکنو کې گډون نه کوي او دوي نه گډون د لایقه، په کارپوه او پرهیزگاره اشخاصو د څنډې ته کیدو لامل شي او نالایقه افراد، یا هغه کسان چې دوه ځانگړتیاوې (وړتیا او امانتداري) ونه لري، رایه ترلاسه کړي؛ په واقعیت کې یې د الله (ج) د هغه امر چې د شهادت د اداکولو او نه پټولو په اړه ده، نافرمانی

20: مولانا اکبر شاه نجیب آبادی (۱۴۲۵هـ ق). د اسلام تاریخ، ژباړن: سید فضل مولا لتون، قصه خوانی بازار پیښور، پیغام، ټوک (۱)،

21: د رسول الله (ص) ژوند او سیرت، مولانا عتیق الله ټاقب، ۱۷۶

22: بیعت و انتخابات در کشور های جهان، مرتضی حامد، ۴۴

23: بیعت و انتخابات در کشور های جهان، مرتضی حامد، ۴۱

کړې ده او د مسلمانو د مصالحو په اړوند یې بې توجهي کړې ده).²⁴

د نړیوالو اسنادو له نظره ټاکنې

۱. بشري حقوقو د نړیوالې اعلامیې (۲۱) ماده د ټاکنو په اړوند لاندې حکم کوي:

الف: هر څوک حق لري، چې په مستقیمه توګه او یا د خپلو استازو له لارې د هیواد په عمومي چارو کې ګډون وکړي.

ب: هر څوک حق لري، چې په برابرې توګه په خپل ملک کې له عامه خدمتونو څخه ګټه واخلي.

ج: د خلکو اراده د حکومت واک او بنسټ دی، دغه اراده باید په نوبتي ډول د رښتینو انتخاباتو له لارې څرګنده شي، چې دغه انتخابات باید په عمومي او د برابرۍ په پام کې نیولو سره د پټې رایې او یا نورو انتخاباتي بیلګو په ډول داسې سرته ورسیري، چې د رایو ازادې تامین کړي.²⁵

۲. د بشري حقوقو اسلامي اعلامیې (۲۳) ماده د ټاکنو په اړوند لاندې حکم کوي:

الف: ولایت هغه امانت دی، چې د هغې څخه استبداد یا ناوړه ګټه اخیستنه؛ جداً ممنوع ده، ځکه چې اساسي حقوق د دغې لارې څخه تامینیري.

ب: هر انسان حق لري، چې د خپل هیواد د چارو په اداره کولو کې په مستقیم او یا غیر مستقیم ډول ونډه ولري، همدارنګه هغه کولی شي، عمومي بستونه د شریعت د احکامو په رڼا کې ترلاسه کړي.²⁶

د پورتنۍ مادې په دویمې فقرې کې د غیر مستقیم څخه موخه د استازو له لارې ګډون کول دي او استازي د ټاکنو له لارې ټاکل کیري، نو په همدې خاطر وایو چې د بشر حقوقو اسلامي اعلامیې ټاکنې د نظام یوه برخه ګڼلې ده.²⁷

۳. همدارنګه د مدني او سیاسي حقوقو د نړیوال میثاق (۲۵) مادې هم انتخابات د چارواکو د ټاکلو لار بللې ده.²⁸

24: بیعت و انتخابات در کشور های جهان، مرتضی حامد، ۴۳

25: د بشر حقوقو نړیواله اعلامیه

26: د بشر حقوقو اسلامي اعلامیه

27: بیعت و انتخابات در کشور های جهان، مرتضی حامد، ۴۷

28: د مدني او سیاسي حقوقو نړیوال میثاق

پایله

امنیت او آزادي دوه هغه ټولنيزې پديدې دي، چې يوه د بل څخه پرته کومه مانا نه لري. اسلام چې د ژوند يو شامل او کامل نظام دی او د ژوند ټول اړخونه يې په بر کې نيولي دي. که چيرته د اسلام تاريخ په دقيق ډول مطالعه شي، نو وبه پوهيږو، چې اسلام نه يوازي دا چې د بيان آزادي، يې په رسميت پيژندلې؛ بلکه د ټولني افراد يې هڅولي، چې د ټولني د اصلاح لپاره خپل نظريات وړاندې کړي. بله موضوع د ټاکنو موضوع ده، چې دا هم د اسلام په تاريخ کې شتون لري او د اسلام پيغمبر حضرت محمد (ص) د نبوت په وخت کې د افرادو په ټاکنه کې د انتخاباتو څخه گټه اخيستي ده. همدارنگه نړيواله ټولنه هم د بيان د آزادي او ټاکنو په اړوند بې تفاوته نه ده؛ بلکه د بيلابيلو سندونو له لارې يې د بيان آزادي او سرتاسري ټاکنې د افرادو د اساسي حقوقو څخه گڼلې دي.

وړاندیزونه

۱. د بيان آزادي ته بايد ژر تر ژره يو قانوني چوکاټ جوړ کړل شي.
۲. حکومت بايد د وکړو ماناداره د بيان آزادي ته احترام وکړي.
۳. وکړي بايد د بيان د آزادي څخه په گټې اخيستنې د ټولني عامه نظم مختل نه کړي.
۴. د شته امکاناتو څخه په گټې اخيستنې بايد د بيان د آزادي په اهميت وگړي وپوهول شي.
۵. ژر تر ژره سرتاسري ټاکنو ته لاره هواره شي، تر څو وگړي ځان په واک کې برخوال وگڼي.

ماخذونه:

۱. د قران کریم پښتو ژباړه، د سعودي د اوقافو ریاست
۲. ریاض الصالحین، امام ابی زکریا، ژباړن عبدالله خاموش هروی
۳. صفی الرحمن مبارکفوري (۲۰۰۷ م). ارحیق المختوم (سپیڅلی نبوي سیرت)، ژباړن: سلطان محمود صلاح، پېښور
۴. مولانا اکبر شاه نجیب آبادی (۱۴۲۵ ه ق). د اسلام تاریخ، ژباړن: سید فضل مولا لټون، قصه خوانی بازار پېښور
۵. د رسول الله (ص) ژوند او سیرت، مولانا عتیق الله ثاقب
۶. بیعت و انتخابات در کشور های جهان، مرتضی حامد
۷. د بنحو سیاسي حقوق، معاون څیرنوال سید حبیب شاکر
۸. معما صلح و امنیت افغانستان، دکتور فرامرز تمنا
۹. حق ازادی بیان از دیدگاه شریعت اسلام، نصیر احمد تائب
۱۰. د بشر حقوقو نړیواله اعلامیه
۱۱. د بشر حقوقو اسلامي اعلامیه
۱۲. د مدني او سیاسي حقوقو نړیوال میثاق
۱۳. لغت نامه دهخدا
۱۴. فرهنگ عمید
۱۵. امنیت چیست؟ (۱۴۰۰/۶/۲۷) www.wikipedia.com
۱۶. ازادي څه ته وايي (۱۴۰۰/۶/۲۴) www.wikipedia.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**